

УДК 347.4/5

О. П. Загнітко,
канд. юрид. наук,
LL. M (США), партнер,

О. К. Волинець,
LL. M (США),
юрист

К. В. Островська,
юрист,

Міжнародна юридична фірма
БАЙТЕН БУРКХАРДТ, Київ, Україна

ДЕРЖАВНА ГАРАНТІЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОНАННЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

Досвід використання державних гарантій у світі доводить, що цей механізм забезпечення може бути ефективним засобом залучення необхідних інвестиційних ресурсів за умови виваженої політики в їх наданні, особливо, коли існує криза довіри не лише до окремих позичальників, але й до інститутів правової системи.

Державна гарантія є одним із засобів державного регулювання господарської діяльності, зокрема в зовнішньоекономічній царині, і серед інших засобів, передбачених ст. 12 Господарського кодексу України (далі – ГК) [1] може розглядатись як різновид *субсидії* в найзагальнішому розумінні (наприклад, як це визначають угоди Уругвайського раунду СОТ і прийняті відповідно до них закони України про захист національного товаровиробника) [2]. Проте умови, обсяги, сфери та порядок застосування державної гарантії лише в загальних рисах визначені ГК та іншими законодавчими актами. Програми економічного і соціального розвитку не заторкають використання державних гарантій для підтримки експорту України або реалізації, наприклад, інфраструктурних проектів розвитку в Україні. Правова природа державних гарантій та виконання зобов'язань за ними за українським законодавством не є самостійно дослідженою темою ані в національному, ані в міжнародному контексті. Дослідники зазначають, що успішне отримання кредитів під державні гарантії «значною мірою залежить від оптимального механізму надання гарантій... існує багато проблем із питань кредитування проектів під державні гарантії: недосконала державна політика щодо гарантування позик міжнародних кредитних організацій,

відсутній відповідний контроль за наданням позик, нерациональний механізм повернення боргів у державний бюджет, відсутність чіткої інформації щодо зовнішнього боргу України в засобах масової інформації» [3].

Питання природи, істотних умов та належного оформлення державної гарантії в українській науці постає переважно у зв'язку з фінансовими послугами, наприклад, у С. М. Андросова, який визначає державну гарантію як характерний господарсько-правовий засіб забезпечення належного виконання господарського кредитно-банківського зобов'язання [4]. С. М. Андросов у своєму дослідженні, поруч з такими специфічними рисами державної гарантії, як бюджетне покриття та особливе коло суб'єктів відносин, виділяє також «вертикальний характер відносин державного гарантування» [4]. Н. А. Зайцева дослідила державні гарантії серед інструментів залучення державою (територіальною громадою) коштів у бюджетних відносинах, розглянула співвідношення кредитних і боргових публічних зобов'язань тощо [5]. У суміжній науковій дисципліні «фінанси, грошовий обіг і кредит» О. А. Пересада здійснила дослідження економічних проблем операцій із кредитування під державні гарантії й виділила та вирішила в межах своєї теми низку проблем, пов'язаних із кредитуванням під державні гарантії. Також підкреслений зв'язок окремих економічних проблем із правовим режимом унормування та застосування права [3]. Так, С. М. Андросов пропонує розширення кола суб'єктів, котрим може бути надана державна гарантія. Н. А. Зайцева акцентує увагу на публічному характері та взаємодії

© О. П. Загнітко, О. К. Волинець,
К. В. Островська, 2010

владних органів під час забезпечення державного кредиту, де держава виступає позичальником. Крім того, слід відокремити статус держави у відносинах з надання державної гарантії від статусу держави як регулятора (у тому числі – у площині фінансових і бюджетних відносин), а законодавчі вимоги до форми та істотних умов державної гарантії як господарського зобов'язання повинні бути відокремлені від вимог до гарантій згідно із законодавством про фінансові послуги. На наш погляд, оскільки держава може виступати також кредитором або гарантом, запропонований Н. А. Зайцевою термін «державний кредит» є невдалою заміною терміну «державний борг» з семантичної точки зору; можливо, пара термінів «кредит держави» та «кредит держави» були б більш слушними.

Забезпечення належного регулювання господарських кредитно-банківських відносин, особливо в зовнішньоекономічній діяльності, вимагає вдосконалення чинного господарського законодавства, зокрема положень щодо розділення регуляторної (господарсько-організаційної) та господарсько-виробничої компетенції державних органів, порядку отримання державної гарантії, статусу осіб, які діють від імені держави. Правозастосовча практика вимагає удосконалення процесуальних норм щодо розгляду спорів за участю органів, які виступають від імені держави в гарантійних відносинах. Висновки щодо правової природи зобов'язань, які випливають із державної гарантії, зумовлюють також висновки щодо покращення правил із підсудності спорів, які виникають у зв'язку з укладенням та виконанням державою своїх зобов'язань за гарантійною угодою. Крім того, необхідно розробити рекомендації щодо використання державних гарантій серед інструментів управління пропозицією на ринку фінансових послуг.

Мета статті – проаналізувати стан законодавчого врегулювання і практики надання державних гарантій в частині сфери та умов їх застосування, правової характеристики елементів гарантій як зобов'язання, узгодження інститутів правової системи України із міжнародним економічним контекстом застосування цього засобу забезпечення виконання зобов'язань, у тому числі зовнішньоекономічних, з подальшим визначенням шляхів подолання існуючих проблем у сфері правовідносин, що розглядаються.

Надання гарантій Урядом України та органами місцевого самоврядування в першій половині 90-х років було наслідком радше їх «по-

пулярності», ніж зваженою політикою. Як результат, звернення до Держави Україна кредиторів після кризи 1998 р., наступної реструктуризації боргів за суверенними гарантіями, у тому числі з Паризьким клубом, на 30 червня 2001 р. боргове навантаження держави за виданими гарантіями складало 1,96 млрд доларів США. Подальше надання гарантій було істотно обмежене Концепцією державної боргової політики на 2001–2004 рр. та дозволялося лише за пільговими позиками від міжнародних фінансових організацій. Практика надання державних гарантій була обмеженою і надалі, хоча вже у 2004 р. гарантії видавалися за фінансуванням програми «Морський старт» та будівництва мостового переходу через річку Дніпро в місті Києві. З 2008 р. закони про Державний бюджет забороняють надання гарантій Радою Міністрів Автономної Республіки Крим та органам місцевого самоврядування, окрім як за кредитами від міжнародних фінансових організацій; щодо державних гарантій поліпшується визначення покритих зобов'язань. Проте у 2009 р. Кабінет Міністрів України (далі – КМ України) отримав фактично бланкові повноваження щодо гарантій та ухвалив рішення про видачу 23 державних гарантій, перевищивши у 3 рази (чи майже на 90 млрд грн) обсяг гарантій, безпосередньо передбачений законом. Слід зазначити, що закон надавав КМ України право перевищувати обсяг державних гарантій із поданням відповідних законопроектів щодо змін до Державного бюджету України на 2009 рік. Проте обґрунтування такого перевищення не наводилося й закон жодного разу не був відкоригований. Нарешті, 10.03.2010 р. КМ України скасував 19 своїх постанов 2009 р. про видачу більшості державних гарантій [6].

Поступовий, передбачуваний розвиток інституту державної гарантії, передусім у зовнішньоекономічній сфері, утруднений відсутністю в позитивному праві понять і концепцій, які є стандартними для матеріальних і процесуальних аспектів укладання й виконання відповідних кредитних угод і широко використовуються законодавством західних юрисдикцій, у першу чергу англійським правом. Зокрема, отримання коштів у довірче управління на користь кредиторів, зазвичай передбачене гарантійною угодою та угодою про відшкодування збитків, ніяк не співвідносяться з положеннями українського законодавства, особливо із законодавством про валютне регулювання; отже виконання таких договірних положень є ускладненим або не-

можливим. Але загальною проблемою є правовий статус державних гарантій та, відповідно, застосування норм українського законодавства про нього – самостійно, або в поєднанні з іноземним правом, яке сторони обрали з гарантійною угодою.

Порядок надання державних гарантій регламентує Бюджетний кодекс України [7], Закон України «Про державний внутрішній борг» [8], закони про Державний бюджет на відповідний рік тощо – себто акти, які відносять до бюджетного права (побіжне регулювання Господарським кодексом розглянемо нижче). Водночас іноземні кредитори (бенефіціари), у тому числі банки та інші фінансові інституції, яким видані гарантії, не є учасниками бюджетних відносин, хіба що на етапі звернення вимог до суверена як гаранта. Держава Україна, у свою чергу, не є суб'єктом господарювання (ст. 8 ГК), але є учасником цивільних (ст. 2 Цивільного кодексу України (далі – ЦК) [9] та господарських (ст. 2 ГК) відносин, в яких бере участь через свої органи (ст. 2 ГК, ст. 170 ЦК). За Бюджетним кодексом державну гарантію видають для забезпечення виконання боргових зобов'язань суб'єктами відносин, вона має субсидіарний характер щодо основного зобов'язання. Отже, відносини, які виникають між кредитором і сувереном як гарантом, за змістом подібні до відносин фінансової гарантії, врегульованої ЦК і ГК, але не є виключно бюджетними відносинами (що «виникають у процесі складання, розгляду, затвердження, виконання бюджетів, розгляду звітів про їх виконання та контролю за їх виконанням» (ст. 1 Бюджетного кодексу). Звичайно, держава є особливим суб'єктом права за природою, проте ЦК не робить для неї особливих винятків, так само як не передбачає для неї особливих пільг ГК – радше більшу відповідальність. І в цьому сенсі слід заперечити «вертикальний» (за С. М. Андросовим) характер відносин за гарантією: виконання гарантії мусить відбуватися на тих самих засадах, що й виконання інших зобов'язань, без огляду на форму власності чи організаційну форму. Для порівняння, виконання договорів, укладених постачальниками товарів (робіт, послуг) із розпорядниками бюджетних коштів за результатами тендерних процедур також не можуть бути схарактеризованими як вертикальні. У зв'язку з використанням бюджетних коштів задля виконання державної гарантії можуть встановлюватися обмеження з компетенції та змісту відповідної угоди про

державну гарантію, переважно з метою цільового використання коштів. Тому державна гарантія може бути менш гнучкою, а через те прогнозованішою для кредиторів. З огляду на це, делегування Урядові широких повноважень визначати умови окремих гарантій можуть шкодити не так Державному бюджету, як довірі до інституту державних гарантій. Спеціальний приз за само-компрометацію у 2009 р. належить віддати постанові Уряду від 22.06.2009 р. № 644 [10] про надання державних гарантій за кредитами на оплату природного газу, де імпорту і закачування газу до підземних сховищ іменують інвестиційним проектом; цей приз постановою № 644 виборолу у змаганні з постановами № 1144 [11] і № 1145 [12] (обидві – від 29.10.2009 р.).

У нормах стосовно компетенції державних відомств із надання державних гарантій також є суперечності, зокрема між Законом «Про державний внутрішній борг» та Бюджетним кодексом: перший включає до складу боргу запозичення безпосередньо Уряду України, а також запозичення, здійснені під безумовну гарантію Уряду для забезпечення фінансування загальнодержавних програм (на відміну від «внутрішніх запозичень», визначених Бюджетним кодексом). Закон «Про державний внутрішній борг» також не містить посилання на обмеження щодо гарантій від імені Уряду України, які встановлені законом про Державний бюджет (як вимагає ст. 16 Бюджетного кодексу).

Закон «Про державний внутрішній борг» уповноважує Міністерство фінансів України надавати гарантії від імені Уряду України (на відміну від Бюджетного кодексу, який уповноважує Міністра фінансів), тому його положення можна використати для виправдання підписання, як це має місце на практиці, гарантійних угод заступником Міністра фінансів, і лише тих угод, які відносяться до складу внутрішнього боргу. Що ж до практики надання гарантій Урядом України в особі виконуючого обов'язки Міністра фінансів України, тут існує прогалина. З формально-правової точки зору це не є припустимим: адже державні органи повинні діяти виключно в межах, визначених законом. Практика застосування аналогії трудового права до конституційних відносин є хибною та потенційно небезпечною з юридичної й політичної точок зору, особливо в договорах гарантій, підпорядкованих іноземному праву. За відсутності Міністра фінансів видання гарантій від імені держави неможливе.

Окрім суто догматичної проблеми, постає також проблема організаційна, управлінська. На наш погляд, недоцільно надавати повноваження з надання державних гарантій безпосередньо КМ України, який має безліч регуляторних функцій. Замість змушувати Уряд вести комерційні переговори з кредиторами господарюючих суб'єктів, слід залишити за ним наглядові функції, а контрольні – за Міністерством фінансів України. Натомість, можливо запровадити програми державних гарантій і делегувати розпорядчі функції з їх видання фінансовим установам, які мають досвід і спеціальну підготовку (зокрема, Укресімбанк чи Ощадбанк) або створити окрему фінансову установу для надання державних гарантій. Як приклад можна навести CoFace (Франція), EGAP (Чеська Республіка), EulerHermes (Німеччина), OPIC та Export-Import Bank (США), SACE (Італія) тощо. Розвиваючи питання інструментарію державної підтримки підприємств і аналогій із зазначеними іноземними агенціями, Україні також варто скористатися досвідом надання гарантії у вигляді «страхового» відшкодування, програм кредитної підтримки, переговорної підтримки під час реструктуризації тощо. Крім того, господарсько-правовий статус держави (яка не є суб'єктом господарювання – за ГК) та, меншою мірою, КМ України (законодавство визначає його повноваження здебільшого у конституційно-правовій царині), є нез'ясованим теоретично й практично; повноваження виступати в «горизонтальних» відносинах витікає переважно з аналогій закону і права. Делегування повноважень спеціалізованій агенції, що має звичну для учасників господарських відносин організаційно-правову форму, зніме також наявну суперечність щодо правосуб'єктності держави як гаранта за цивільним чи господарським правом: адже римське право визнавало державу юридичною особою (як сукупність індивідів), а позитивне законодавство України цю тему оминає.

Зміст гарантії у приватноправових («горизонтальних») відносинах врегульований Цивільним кодексом. Для цілей цієї статті ми залишили поза увагою конституційно-правові поняття «законодавчі гарантії» чи «гарант державного суверенітету, додержання Конституції» тощо – ці аналітичні обмеження носять суто лінгвістичний характер і можуть бути усунуті подальшим розвитком української правничої термінології. Стаття 560 ЦК встановлює, що гарантія виконання цивіль-

них і господарських зобов'язань надається виключно банком, іншою фінансовою установою, страховою організацією. Це положення є імперативним, і зазначений перелік дієздатних гарантів тлумачать як вичерпний. Отже, державна гарантія, не зважаючи на назву, не є гарантією, передбаченою ЦК, адже фінансовими установами не є ані КМ України, ані інші суб'єкти, уповноважені законом надавати гарантії від імені держави. Оскільки законом можуть бути передбачені інші види забезпечення виконання зобов'язань (ч. 2 ст. 546 ЦК), систематичне правозастосування вимагає визнати державну гарантію саме *іншим* видом забезпечення, а не видом цивільно-правової гарантії.

Якщо ж загальні правила ЦК України щодо гарантій не поширюються на державну гарантію, чи є остання незалежною від основного зобов'язання (як цивільно-правові гарантії), чи державна гарантія має акцесорну природу? Як би не було врегульовано в договорі, відповідь судів може бути протилежною. Не можна й цілком виключити імовірність визнання удаваними правочинів за окремими договорами гарантій, уже підписаних Урядом, внаслідок чого імовірно суди застосовуватимуть до договорів державних гарантій положення про поруку чи про інші види забезпечення, прямо передбачені ЦК.

Проте, на наш погляд, законодавча невизначеність природи державної гарантії не додає, а позбавляє вартості цей інструмент в очах кредиторів. Маючи справу з інститутом держави, кредитори усвідомлюють її унікальні можливості змінити законодавство, впливати на думку суддів і створювати перешкоди для примусового виконання гарантії. З огляду на це та багату іноземну практику, ми вважаємо за доцільне прирівняти державну гарантію до фінансової як вона визначена Цивільним кодексом України, зберігаючи, проте, особливості виконання гарантійних зобов'язань за бюджетним законодавством, для чого внести зміни до законів України – у першу чергу до Господарського кодексу України, а також до закону про регулювання ринків фінансових послуг в Україні.

За Бюджетним кодексом державні гарантії надаються лише на умовах платності, строковості, майнового забезпечення та зустрічних гарантій, отриманих від інших суб'єктів. Інколи закон про Державний бюджет деталізує вимогу щодо майнового забезпечення: так, у 2009 р. Уряд приймає зустрічні, безвідзивні та безумовні гарантії тільки таких банків, які протягом 2007–2009 рр.

додержуються встановлених Національним банком України обов'язкових економічних нормативів. Решту питань майнового забезпечення і прийняття зустрічних гарантій КМ України, очевидно, вирішує на власний розсуд за поданням Міністра фінансів України, особи, яка відповідає за левову частку роботи з визначення комерційних умов державної гарантії.

Розмір плати за отримання державної гарантії, разом із розміром та видом необхідного забезпечення, визначається чомусь КМ України, хоча Національний банк України компетентніший в утворенні цін на фінансові послуги. Але в частині загальних засад законодавець є неспільним: у 2009 р. від плати за гарантії звільнений Укравтодор. ГК дозволяє забезпечувати державною гарантією лише зобов'язання суб'єктів господарювання державного сектора економіки (на практиці ж це не завжди так), а Бюджетний кодекс до того ж дозволяє КМ України самостійно визначати умови договорів гарантії, себто Уряд має можливість встановлювати дискримінаційні умови для боржників. У цьому аспекті, під час встановлення відносин гарантії, можна погодитись із твердженням С. М. Андросова щодо «вертикального», а радше «одностороннього» характеру державного гарантування, відсутності контр-гарантій чи інших механізмів унеможливлення відмови від гарантії з боку держави; із правилами їх надання можна погодитись або не погодитись в цілому. Власне, вертикальність у відносинах між державою (гарантом) і боржником зберігається весь час (заборгованість за платежами за гарантією прирівнюється до податкової заборгованості). Кредитори ж не повинні відчувати подібних «процесуальних незручностей» — як переговори, так і виконання гарантії повинні ґрунтуватися на комерційних засадах, якомога уникаючи конституційних чи то «політичних» аспектів. Це, звичайно, не виключає надання законом Державі прав на відмову від гарантії за спрощеною процедурою в разі несумлінних дій інших сторін (боржника чи кредитора) до чи після її надання.

На підставі вимог законодавця про платність державних гарантій вже зараз може йтися про додатковий інструмент регулювання ринку фінансових послуг: держава має найвищий ступінь надійності у виконанні зобов'язань. Отже, плата за державні гарантії (звичайно, для обмеженого кола суб'єктів господарювання) в ідеалі могла би бути граничною платою за банків-

ські гарантії для тих самих суб'єктів. Таким чином, можна замислитись про зниження чи підвищення плати за державну гарантію як побічний регулятор попиту і пропозиції на грошовому ринку. З огляду на це, плата за гарантії могла би встановлюватися Національним банком України водночас зі зміною інших базових ставок (наприклад, ломбардної — з урахуванням вимоги Бюджетного кодексу про надання контр-гарантій боржником). Якщо ж політично доцільним є залишити ці функції, наприклад, за Урядом (чи профільним Міністерством фінансів), то плату слід встановлювати через надбавки (знижки) від таких базових ставок з урахуванням ступ. Чинне законодавство не дозволяє телеологічно тлумачити норму про платність державної гарантії, зокрема, її співвідношення з вартістю недержавної (банківської) гарантії. Нормативні положення не містять вимоги про норму прибутку чи можливу збитковість для держави від виконання власної гарантії. У 2009 р. Кабінет Міністрів України надавав державні гарантії за проектами, чия рентабельність є сумнівною, чи оплату за якими заплановано здійснити з Державного бюджету України. Зважаючи на те, що часові межі чинності закону про бюджет України вичерпуються, як правило, 12-ма календарними місяцями, законодавцю варто було б закріпити в Бюджетному кодексі детальніші положення про спрямованість гарантованих державою проектів, а в Господарському кодексі України — норми про коло суб'єктів, чий зобов'язання можуть бути забезпечені, і про рівень платні за державні гарантії.

Щодо строковості, то виходячи з теорії господарсько-виробничих зобов'язань, на відносини між державою як кредитором і боржником мусять поширюватись позовна давність, як і до відносин за господарськими зобов'язаннями і звичайний режим примусового виконання зобов'язань (в господарському процесі). Проте Бюджетним кодексом примусове виконання передбачено в порядку, передбаченому законом для стягнення не внесених у строк податків і неподаткових платежів, включаючи погашення такої заборгованості за рахунок майна боржників (ст. 17). Також закон про бюджет із року в рік передбачає розстрочення та реструктуризацію заборгованості перед державою за державними гарантіями. Відповідно, повернення боргів державі боржник здійснює до Державного казначейства, проте органи податкової служби здійснюють примусове стягнення

та виступають кредитором у справах про банкрутство боржників, зобов'язання яких гарантовані державою. Через розділення представництва Держави Україна в таких справах трапляються непорозуміння між органами казначейства та податкової служби [13]. При цьому позови до боржників розглядають як господарські суди (щодо вимог, заявлених у процесі банкрутства) [14], так і адміністративні (щодо стягнення заборгованості перед бюджетом) [15], що також не сприяє ефективності захисту державних інтересів. Таким чином, держава є привілейованим кредитором за державними гарантіями, зокрема, у випадку примусової ліквідації боржника, а також через особливості застосування позовної давності й особливих санкцій за невиконання зобов'язань перед бюджетом.

Як і у фінансових гарантіях, відповідальність держави за наданими гарантіями є обмеженою, насамперед, граничною сумою державного боргу, в межах яких видається гарантія. Наприклад, Державний бюджет на 2009 р. обмежує гарантії щодо зобов'язань Національної акціонерної компанії «Нафтогаз Україна» за зовнішніми запозиченнями лише «в обсязі цих запозичень» станом на 1 січня 2009 р., при цьому сума гарантії не може бути вищою від 2 005 700 000 доларів США. Вислів «в обсязі цих запозичень» не переконує кредиторів, що вони зможуть отримати проценти, комісійні та пов'язані із запозиченнями витрати, навіть якщо проценти з основним боргом не перевищуватимуть граничну суму гарантії. Можна бути впевненим, що гарантованою є сума основного боргу, покриття ж гарантією інших сум можливо заперечувати. Задля уникнення означеної проблеми законодавець повинен чітко встановити співвідношення понять: бюджетно-правового «запозичення» із цивілістичними «платежі за зобов'язаннями», «позика» та її «повернення».

Участь держави у «приватних» зобов'язаннях може зумовити позов до такого гаранта чи примусове виконання гарантії шляхом звернення стягнення на майно. Отже, «суверенний імунітет» уряду як гаранта за платіжним зобов'язанням і дійсність договірної відмови від нього в будь-який момент можуть перейти у практичну площину. Стаття 79 Закону України «Про міжнародне приватне право» [16] регулює поняття судового імунітету стосовно іноземної держави на території України, проте навряд чи суди застосують аналогію цієї норми до Держави (Уряду) України. Закон про Державний бюджет

на відповідний рік може надати право Міністру фінансів України відмовлятися від *суверенного імунітету* у зв'язку із зобов'язаннями від імені України за державними гарантіями. Але через відсутність визначення «суверенного імунітету» та процедури відмови від неї важко визначити межі компетенції, отже, дійсність кожної відмови може бути піддано сумніву. Конституційний суд України в рішенні від 12.12.2001 р. №17-рп/2001 [17] визнав, що «держава діє не тільки в порядку здійснення суверенної влади, а також як суб'єкт цивільно-правових відносин», а для таких випадків відповідає Конституції України «можливість відмови держави від імунітету у відносинах цивільно-правового характеру, у тому числі зовнішньоекономічних і господарських, в яких держава виступає стороною як суб'єкт цивільно-правових відносин», ґрунтуючись, зокрема, на «конституційній засаді рівності усіх суб'єктів права власності перед законом». Обмежений зміст позитивного законодавства, однак, підносить роль доктрини імунітету в потенційних судових змаганнях.

Отже, можна дійти висновку, що дотепер накопичений чималий досвід використання гарантій Держави Україна, проте рівень правового регулювання їх надання не є відповідним кращим іноземним зразкам чи навіть інституційному досвідові Уряду. Норми Господарського кодексу мають визначати та деталізувати істотні умови державних гарантій, які надаються на виконання зобов'язань суб'єктами господарювання, а саме: платність, зворотність, терміновість. Слід також відмежувати державні гарантії за зобов'язаннями від законодавчих і банківських (фінансових) гарантій – термінологічно і змістовно; закріпити в Бюджетному кодексі завдання, на виконання яких видають державні гарантії, а також максимально обмежити їх використання у відносинах, не пов'язаних із зовнішньоекономічними зобов'язаннями. Водночас слід зазначити фінансову природу державних гарантій за господарськими зобов'язаннями й виключити специфічне виконання чи солідарну відповідальність держави за зобов'язаннями боржника. Задля уникнення непорозуміння також слід доповнити Бюджетний кодекс нормами-дефініціями щодо способу гарантування зобов'язань державою (завжди в межах суми, визначеної відповідним актом про бюджет), а саме: в обсязі основної суми позики (кредиту) або в обсязі усіх зобов'язань за угодою про позику (кредит), зокрема штрафами та пенями. Конституційне право повинне

визначити на рівні закону статус спеціалізованої установи з видання державних гарантій, за якою Кабінет Міністрів України наглядатиме та якій надаватиме фонди для виконання грошових зобов'язань. Окремим питанням є дослідження про суверенний імунітет, норми якого повинні бути узгоджені між конституційним законодавством про повноваження державних органів і господарським процесуальним правом (зокрема, колізійними нормами) щодо підсудності справ, пов'язаних із заявами суверенного імунітету – як щодо зобов'язань уряду України, так і щодо зобов'язань іноземних держав (урядів) перед суб'єктами господарювання в Україні. Усунення розглянутих вище проблем, які є ключовими під час надання державних гарантій у фінансуванні суб'єктів господарювання на зовнішньому і внутрішньому ринках капіталу, сприятиме належному застосуванню такого потужного засобу державного регулювання господарської діяльності, насамперед – зовнішньоекономічної.

Література

1. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. № 436-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18–22. – Ст. 144.
2. Закон України «Про захист національного товаровиробника» від 22 грудня 1998 р. № 330-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 9. – Ст. 65.
3. Пересада О. А. Кредитування міжнародними фінансово-кредитними організаціями українських підприємств : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.04.01 / О. А. Пересада. – К., 2003. – 18 с.
4. Андросов С. М. Забезпечення виконання господарських зобов'язань у сфері банківського кредитування : дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук : 12.00.04 / С. М. Андросов. – 2008. – 164 с.
5. Зайцева Н. А. Правове регулювання державного кредиту в Україні : дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук : 12.00.07 / Н. А. Зайцева. – 2009. – 172 с.
6. Постанова Кабінету Міністрів України «Про визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України» від 10 березня 2010 р. № 257 // Урядовий кур'єр. – 2010. – № 50.
7. Бюджетний кодекс України від 21 червня 2001 р. № 2542-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 37. – Ст. 189.
8. Закон України «Про державний внутрішній борг» від 16 вересня 1992 р. № 2604-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 41. – Ст. 598.
9. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40–44. – Ст. 356.
10. Постанова Кабінету Міністрів України «Про надання у 2009 році державних гарантій за зобов'язаннями суб'єктів господарювання, що виробляють теплову енергію для споживання населенням, бюджетними установами та організаціями» від 22 червня 2009 р. № 644 // Урядовий кур'єр. – 2009. – № 117.
11. Постанова Кабінету Міністрів України «Про залучення державним українським об'єднанням «Політехмед» у 2009 році іноземного кредиту під державну гарантію для реалізації інвестиційного проекту щодо закупівлі автомобілів швидкої медичної допомоги з метою посилення соціальної захищеності громадян України» від 29 жовтня 2009 р. № 1144 // Урядовий кур'єр. – 2009. – № 204.
12. Постанова Кабінету Міністрів України «Про залучення у 2009 році під державну гарантію іноземного кредиту для реалізації інвестиційного проекту щодо закупівлі засобів реабілітації (автомобілів) для забезпечення інвалідів з метою посилення соціальної захищеності громадян України» від 29 жовтня 2009 р. № 1145 // Урядовий кур'єр. – 2009. – № 205.
13. Ухвала Господарського суду Луганської області у справі № 22/926 від 13 липня 2007 р. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/4801919>.
14. Постанова Вищого господарського суду України у справі № 2/246-Б від 17 лютого 2009 р. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/3277779>.
15. Постанова Житомирського окружного адміністративного суду у справі № 2-а-28143/08 від 20 лютого 2009 р. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/5931462>.
16. Закон України «Про міжнародне приватне право» від 23 червня 2005 р. № 2709-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 32. – Ст. 422.
17. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини першої статті 5, частини третьої статті 6, статті 32 Закону України «Про угоди про розподіл продукції» (справа про угоди про розподіл продукції) від 6 грудня 2001 р. № 17-рп/2001 // Офіційний вісник України. – 2001. – № 50. – Ст. 2239.

Надійшла до редакції 17.03.2010 р.